

Plasten i havet - et raskt voksende miljøproblem

Taler

Ola Elvestuen

Dato

20 april 2018

Omstendigheter

Seminar om havforsøpling i Norges Rederiforbund

1 Takk til Norges Rederiforbund for invitasjonen til å komme hit. Marin forsøpling er et av de raskest voksende miljøproblemene i verden, sammen med tap av naturmangfold og global oppvarming.

5 Plast var en velsignelse da den kom i bruk på 1950-tallet, men den brytes langsomt ned. Veldig mye av den plasten som er produsert og har kommet på avveie, er fortsatt i sirkulasjon.

10 Det er altfor mye plast som havner i havet. I fuglefjellet på Runde lager fuglene reir av plastrester. Fargespillet i fjellsiden er plast som de har plukket opp.

Den gode nyheten er at vi fortsatt kan bidra til å løse problemet, både privatpersoner, myndigheter, forskning og næringsliv. Det er som med Parisavtalen om klima: Vi må mobilisere hele veien fra internasjonalt samarbeid gjennom nasjonale og lokale myndigheter, bedrifter og organisasjoner og helt ned til enkeltpersoner. Alle må gjøre sitt for å ta tak i problemet.

20 Dette initiativet fra rederinæringen er en del av løsningen. Norge er en havnasjon. Et rent og rikt hav er grunnlaget for verdiskapning og høsting av ressurser. Norge er bra på maritim næring, bra på gjenvinning og bra på innovasjon. Når de tre spiller sammen, kan vi få til bedre løsninger.

Vi er fortsatt i begynnelsen av å ta tak i det store problemet med maritim forsøpling og marint avfall. Vi må utvikle nye, smarte løsninger.

25

Mer enn 20.000 tonn plast havner i havet hver dag. På ett år er det omtrent 8 millioner tonn, fire ganger den årlige fangsten av fisk og sjømat fra norske båter.

30 Det er utallige fisk og sjøfugl som dør på grunn av dette.

Vi har alle sett bilder av gåsenebbhvalen som fløt i land med magen full av plast. Den hendelsen bidro sterkt til den økte bevisstheten i Norge. Den synlige plasten er ille nok, men det er også store mengder usynlig mikroplast som finnes
35 over alt.

Det er minst tre konsekvenser av plastforsøpling:

En er at fugler og dyr forveksler plast med mat. Plast kan sette seg i halsen og ta
40 livet av fugler, eller det havner i magen og hindrer næringsopptak.

To: Fugler og dyr kan sette seg fast i garnrester og annen plast og dø en langsom og smertefull død.

45 Tre: Plast som brytes ned til mikroplast kan være til skade i seg selv og spre miljøgifter. Plast kan også frakte fremmede arter over landegrenser.

Om plasten til slutt forsvinner, det vet vi egentlig ikke. Det er usikkert om mikroplast i det hele tatt brytes helt ned.

50 Det er ikke tvil om at vi trenger mer kunnskap både om kildene til plastforsøpling, hvilke skadevirkninger den har og hva som skjer med plasten ute i miljøet. Det eneste vi vet, er at problemet er så stort at vi må begynne å handle ut fra den kunnskapen vi har.

55 Marin forsøpling og mikroplast spres med havstrømmer over hele verden. Og det er ingen steder som er så langt unna at de ikke påvirkes. Det stedet som har mest mikroplast, er Polhavet. Det er langt unna kildene til denne plasten. Da forskerne på Polarinstituttet skulle beskrive konsentrasjonen av plast og
60 mikroplast i Polhavet, strevde de med å finne riktige ord for hvor dominerende dette er.

Vi må i hovedsak gjøre tre ting for å hindre at plast spres i naturen.

65 For det første må vi stanse unødvendig bruk av plast, og for det andre må vi stanse tilførselen av ny plast inn i havet, som jo er det viktigste. For det tredje må

vi rydde i plastforsøplingen slik at plasten ikke brytes ned til mikroplast, og for å hindre skader på naturen.

70

Det er noen engangsprodukter i plast som vi fortsatt trenger, som engangssprøyter og plasthansker til medisinsk bruk. Men mye annet er unødvendig. Det som gjør det både enkelt og vanskelig, er at vi skal endre hverdagen til folk. Det har betydning hva alle gjør, men det er også et problem å få alle til å gjøre den endringen.

75

Du kan erstatte plast i q-tips, engangskopper og engangsbestikk. Nå er det flere kommuner som forbyr heliumballonger 17. mai. Det er bra. Det viser et engasjement, og det viser hvor nødvendig det er å gjøre enkleste tingene.

80

Det trengs initiativ. Det jeg vil gjøre, er å møte ulike bransjer for å få sterkere og mer forpliktende tiltak for å bli kvitt den unødvendige plasten. I morgen skal jeg ha innspillsmøte for å høre hvordan bransjen selv kan bidra. Vi har god erfaring med bransjeavtaler på andre områder, som å redusere matsvinn, hvor vi har gode resultater. Det mener jeg må være mulig å få til når det gjelder å redusere den unødvendige bruken av plast.

85

En ting er å ta initiativ for å få bransjen til å sette i gang, for å få raske resultater. Så avventer vi prosessene i EU som har sin plaststrategi, hvor det kommer flere begrensninger og forbud inn. Så vil jeg ta en vurdering om vi trenger ytterligere forbud og begrensninger i Norge.

90

Ingenting er bedre enn om du får en europeisk begrensning som vil ha mye større effekt, men ellers må vi sette i gang også i Norge, om det er engangsbestikk eller plast i kroppspleieprodukter som er et vedtak som ligger i Stortinget.

95

Vi må stoppe tilførselen av plast til havet. I Norge har vi en god avfallshåndtering. Selv om mye avfall havner på avveie, så er det faktisk forbudt å forsøple. Næringslivet har ansvar for sitt eget avfall utfra forurensers betalingsprinsippet.

100

Jeg har selv vært med på å få i stand det avfallssystemet vi har i Oslo, der plast skal kastes i den blå posen. Nå har vi en utredning i Miljødirektoratet for å stille krav til utsortering av både våtorganisk avfall og plast i alle kommuner. Vi må

105

passee på at den plasten som faktisk samles inn, blir forsvarlig behandlet.

110 Det er ganske stor forskjell i Norge på hva slags plast som havner i havet. I Nord-Norge er det 80 prosent som kommer fra skipsfart, fiskeri og havbruk. Taustumper, fiskegarn, fiskekasser og lignende. I Midt-Norge er det 50-50, mens i Sør-Norge kommer 80 prosent fra land.

115 Når det gjelder mikroplast, som er en enda nyere problemstilling, er den største kilden fra bildekk. Den nest største kilden, som kom overraskende på mange av oss som har jobbet for å få flere kunstgressbaner her i landet, er gummigranulat. Det er nesten rart at vi ikke har sett det før. Enhver som har vært på en kunstgressbane om våren ser at det ligger hauger av granulat i snøen omkring. Vi har en forskrift som vi håper er på plass innen 1. januar for å ta tak i problemet.

120 Andre kilder er tekstiler, mikroplast i maling, sminke, rengjøringsmidler. I Adventfjorden på Svalbard er det for eksempel funnet store mengder mikroplast fra fleceklær. Mikroplast kommer også fra nedbryting av større plastgjenstander over tid.

125 Vi jobber med flere tiltak i tillegg til forskriften mot gummigranulat. Vi jobber med en produsentansvarsordning for fiskeri- og oppdrettsnæringen, sånn at produsenter og importører må ta ansvar for produktet hele veien. Det er noe av det mest effektive vi kan gjøre, slik at de også må ta ansvar når det blir avfall. Du
130 må få levere det avfallet du får opp i fiskeredskap.

Vi vil se nærmere på hvordan vi kan gjøre veivasking mer effektiv i årene framover.

135 Vi har også en forskrift om forurensning fra småbåthavner, slik at mikroplast og miljøgifter ikke spres i havet. Jeg besøkte nettopp et anlegg på Vollen i Asker der de vasker småbåter for å unngå å bruke bunnstoff, som både er kilde til mikroplast og miljøgifter. Det er enkelt, og tilbudet er gratis. For å kunne bruke tilbudet, kan du ikke ha på bunnstoff.

140 Vi må ha en internasjonal dugnad for å ta tak i det store bildet. Norge må ta en internasjonal lederrolle, som et velfungerende og godt organisert demokrati.

Den viktigste kilden til marin forurensning er fra land med rask økonomisk vekst,

stort plastforbruk og dårlig avfallshåndtering. Det er land som Kina og Indonesia og flere. Realiteten i flere land er at det ikke er noe sted å gjøre av plasten, som på kort tid har gjort sitt inntog i samfunnet. Dermed havner den på bakken, i elver og til slutt i havet.

150

Det trengs en massiv internasjonal dugnad for å redde verdenshavene.

Norge har jobbet hard for å få på plass en nullvisjon for plast i havet, som ble vedtatt i FNs miljøforsamling før jul. All ære til min forgjenger Vidar Helgesen for å få den på plass.

155

God avfallshåndtering er avgjørende. I år er første gang vi har et eget bistandsprogram på 150 millioner kroner som retter seg mot avfallshåndtering i land der de største mengdene oppstår. Først og fremst er det rettet mot Sørøst-Asia og Vest-Afrika.

160

Dette må utvikles over tid.

Vi har også nylig tatt initiativ til å redusere forsøpling og mikroplast fra skip, sammen med noen andre store skipsfartsnasjoner under IMO - den internasjonale maritime organisasjonen.

165

Etter MARPOL-konvensjonen om marin forurensning fra skip er det forbudt å slippe ut avfall fra skip. Vi jobber med å sikre at dette forbudet blir overholdt. Vi vil også kartlegge kilder og årsaker til at plast og mikroplast havner i havet fra skip.

170

Forrige uke fikk vi på plass at det skal lages et arbeidsprogram for dette under IMOs miljøkomite. Det blir det viktig å spille inn til.

175

Skipsfartsnæringen må ta sitt ansvar for å bidra til nullvisjonen. I dag er det store huller i det globale regelverket for forsøpling og mikroplast som vi jobber målrettet for å tette.

180

Det er også nødvendig å rydde opp i den forsøplingen som allerede finnes. For fem år siden bevilget vi de første 7,5 millionene til marin forsøpling på statsbudsjettet uten egentlig å vite hva det skulle gå til. Men vi måtte begynne et sted, og så må Miljødirektoratet med en støtteordning utvikle tiltakene.

I fjor var det 49.000 med i ryddeaksjonen. Det er en enorm dugnad. Uansett hvor stor problemstillingen er internasjonalt, må vi få fram hvor viktig de valgene hver enkelt gjør i hverdagen er, og hvor viktig det er å bidra til den typen oppryddinger. Når 49.000 er med og rydder opp, så er det med på å spre bevisstheten om problemet med marin forsøpling.

I år er det 80 millioner som brukes fra staten. De pengene må utvikles mer etter hvert med nye prosjekter. Fishing for litter er et av dem, med 49 båter som får muligheten til å levere den plasten de får opp i fiskeredskaen gratis på land. I år utvides det til også å gjelde Lofoten. Det må jo bli en permanent ordning slik at alle får den muligheten.

Så må vi jobbe med hvordan vi søker oss bakover så vi får flere tiltak for å få redusert avfallsmengden som kommer på avveie, og hvordan vi kan profesjonalisere arbeidet i hele kjeden.

Plast i havet har utløst et stort engasjement. Vi trenger fortsatt mer kunnskap, men har mer enn nok kunnskap til å gjøre mer enn vi gjør i dag. Alle spiller en viktig rolle, det gjør også Rederiforbundet og avfallsbransjen, for å bidra til å oppnå den globale nullvisjonen.

Det enkle budskapet er at vi må gå inn i alle ledd for å bruke mindre plast, vi må sørge for at ingenting kommer på avveie, og det må ryddes mer, og mer systematisk.

Vi må i tiden framover se på hva som er det neste steget for å ta tak i den enorme problemstillingen som plast i havet er. Dette er en av de viktigste oppgavene for politikken i årene framover.

Takk for oppmerksomheten!

Kilde

www.regjeringen.no

Emner

Forsøpling, Forurensning, Miljøvern

URI

225

230

235

240

245

250

255

260